
Forebygging og bekjempelse av rabies

FRA ARKIVET

JULIE DIDRIKSEN

julie.didriksen@tidsskriftet.no

Tidsskriftet

I Tidsskriftet nr. 9/1954 oppsummeres en redaksjonell artikkel publisert i JAMA om hvor viktig det er å samle god kunnskap om rabies, og hva vi visste om god forebygging på denne tiden. Artikkelen i JAMA kom etter et rabiesutbrudd i Chicago (Tidsskr Nor Lægeforen 1954; 74: 331–2).

Hund sent i forløpet av paralytisk rabies. Dyr med paralytisk rabies blir deprimerede, letargiske og ukoordinerte før de gradvis blir lammet. Når kjeve og hals lammes, vil dyret sikle og ha svelgevansker. Illustrasjonsfoto: Centers for Disease Control and Prevention

Rabiesbekjempelsen

Rabies forekommer dessverre hyppigere enn man vanligvis tror; dessuten opptrer den hos en rekke andre varmblodige dyr enn hund og rev, f.eks. kveg, stinkdyr, katter, hester, ekorn og sauer. Med utgangspunkt i et utbrudd av rabies i Chicago nylig understreker *Journal of the American Medical Association* (J.A.M.A. 154; 836, 1954) i en redaksjonell oversikt betydning av nå å samle all kunnskap om sykdommen og dens kontroll til et realistisk angrep på problemet.

«Nylig er det lyktes å isolere virus fra spyttkjertler, og denne diagnostiske prosedyre vil kunne si hvorvidt et bitt vil medføre risiko for rabies»

Skjønt sykdommen spredte seg gjennom hvert land i Europa i det 18. århundre, greidde Norge, Sverige, Danmark og De britiske øyer å utrydde sykdommen gjennom strenge helsetiltak, og karanteneopbud har holdt dem rabiesfri siden. Sykdommen kan opptre overalt – klima og årstid har ingen innflytelse på forekomsten. Den finnes i de arktiske strøk så vel som de tropiske deler av den nye og gamle verden. Infeksjoner avhenger av innføring av virusinfisert saliva i sår, vanligvis gjennom bitt av syke dyr. En rekke faktorer må tas i betraktning når intensiteten av vaksinebehandlingen skal bestemmes: nærvær og mengde av virus i spyttet hos det bitende dyr, bittets lokalisasjon (farligst i ansikt, hode, hals), antall bitt og disses dybde samt klærne imellom. Rabiesvirus er ytterst ømfintlig og mister raskt sin virulens når det utsettes for lys, varme eller inntørring. Diagnosen stilles ved påvisning av negriske legemer i hjernen hos det suspekete dyr eller ved isolasjon av virus hos mus etter intracerebral inokulasjon av musen med hjernevev fra suspekete dyr. Nylig er det lyktes å isolere virus fra spyttkjertler, og denne diagnostiske prosedyre vil kunne si hvorvidt et bitt vil medføre risiko for rabies, idet rabiesvirus finnes i saliva bare hos 50–70 % av dyrene som har rabies.

Verdens Helseorganisasjon har også tatt opp arbeidet mot rabies, og dens «Expert Committee on Rabies» har utarbeidet nærmere retningslinjer for behandling og kontroll av sykdommen. Bittsår bør renses omhyggelig, og anvendelsen av sterke syrer (f. eks. salpetersyre) kan komme på tale ved dype stikksår som ikke kan renses med såpe og vann o. l. Den har også latt utarbeide en oversikt over indikasjoner og graden av spesifikk behandling med rabiesvaksine, basert på eksponeringsmåten og den kliniske tilstand av det bitende dyr. I denne forbindelse nevnes den store betydningen det har å fange inn dyret til nærmere klinisk observasjon.

Vaksinasjon er ikke helt uten fare; det er ofte pekt på muligheten for paralyser etter store doser rabiesvaksine gitt til barn som er bitt i ansiktet. Imidlertid har nylig en undersøkelse vist at av 14 119 personer vaksinert mot rabies i Hongkong fikk bare 17 (dvs. 1,2 ‰) temporær paralyse av en muskel etter inokulasjonen.

En nyvinning i den spesifikke behandling synes å være anvendelsen av «hyperimmun»-antirabiesserum, og WHO's Expert committee anbefaler anvendelsen av dette serum, fulgt av den vanlige vaksinasjon ved tilfelle av alvorlig eksposisjon. Én injeksjon av 0,5 ml serum pr. kg legemsvekt bør gis innen 72 timer etter bittet.

«Selvfølgelig er suksess også avhengig av god organisering under helsemyndighetenes ledelse»

Erfaringen har vist at lokale rabieskontroll-programmer bør ha følgende minimumskrav: 1. Masseimmunisering av hunder. 2. Utryddelse av alle ville eller herreløse hunder. 3. Reduksjon av et eventuelt eksessivt antall ville vektorer, idet utbrudd av rabies blant ville dyr, særlig rev, vanligvis skjer når antall dyr i arten blir særlig høyt i et område. Andre viktige forholdsregler er å holde hundene i bånd og gjennomføre et uavbrutt og energisk opplysningsarbeid. Selvfølgelig er suksess også avhengig av god organisering under helsemyndighetenes ledelse, med full utnyttelse av samfunnets tekniske hjelpemidler. Laboratorie- og kliniske undersøkelser har vist at masseimmunisering av hunder er en essensiell del av rabieskontroll-programmer, og nye eksperimentelle abreider har vist at en vaksine med svekkede levende virus fremstilt fra hønseembryoner gir en sterk immunitet hos hunder som varer i minst 3 år etter en enkelt intramuskulær inokulasjon.

Publisert: 5. april 2024. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.24.0026
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 2. juli 2026.